

כגפן פוריה

עלון להפצת תורה ויהדות

פְּרִשְׁת רֵאָה

הפטרה: ענין סוערה

ל' אב תשע"ו

יציאת השבת ר"ה 20:19

ראש חודש אלול בשבת ובראשון

פסוק ראשון ואחרון "השמים כסאי" רמח"ל חודש

אור ליום שני הספרדים מתיחלים באמירת סליחות

גיליון 401

יציאת השבת:

19:39

ירושלים: 19:38

כניסת השבת:

18:31

ירושלים: 18:26

הברכה - אשר תשמעו

הרב עמוס שושן - רב ישובי רכס פוריה

הפרשה פותחת בכתוב: "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה. את הברכה אשר תשמעו אל מצות ה' אלקיכם אשר אנכי מצוה אתכם היום והקללה אם לא תשמעו אל מצות ה' אלקיכם". וברש"י: ראה אנכי נותן - ברכה וקללה. האמורות בהר גריזים ובהר עיבל: ואולם ניתן לפרש כי הברכה הגדולה מכולן היא השמיעה עצמה, כמו שכתוב: "את הברכה אשר תשמעו", והקללה הגדולה היא חוסר היכולת לשמוע לקול ה' ולמצוותיו, כמו שמפורש בכתוב: "והקללה אם לא תשמעו".

וכך היא דעת זקנים מבועלי התוספות על הפסוקים הפותחים את הפרשה: "משל לזקן היושב על אם הדרך ויש לפניו שני דרכים אחד תחילתו קוצים וסופו מישור ואחד תחילתו מישור וסופו קוצים ומוהיר את העוברים דרך שם ואומר להם היוהרו מזה שתחילתו מישור כי כלו קוצים עד סופו, לכו בזה שתחילתו קוצים כי סופו מישור. כל מי ששומע לו אע"פ שיגע מעט בתחילתו אחר כך הולך בשלום, אבל מי שלא שמע לו והלך באותו שתחילתו מישור נכשל בסוף. כך אדם שעובר עברה והולך בשרירות לבו מוצא נחת רוח ודרך ישר בעולם הזה, וכשנפל מת הולך לגיהנום שכולו קוצים. אבל מי שטורח בעולם הזה ויגע בתורה ובמצות הוא יורש את העולם הבא, שכולו מישור ונחת רוח ושמחה".

לא בכדי אנו מתחננים בתפילה: "הַמְרַחֵם רַחֵם נָא עָלֵינוּ וְתֵן בְּלִפְנֵי בִּינָה לְהִבִּין. לְהַשְׁכִּיל. לְשִׁמּוֹעַ". ומתוך אותה שמיעה לזכות בהמשך הברכה: "לְלַמּוֹד וּלְלַמֵּד. לְשִׁמּוֹר וּלְעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם אֶת כָּל דְּבָרֵי תְלִמּוּד תּוֹרַתְךָ בְּאַהֲבָה", אמן.

בהוצאת מכון "שערי תורה": פוריה-נוה עובד ד.ג. גליל תחתון 15210

שערי תורה וחסד ע"ר * כולל אברכים * שיעורי תורה * פרסומים תורניים * גמ"ח עזרה לנוקמים *
הדפסה: דפוס כנרת. עריכה: צ. שוורץ. היה שותף. להעברת תרומות: בנק המזרחי סניף טבריא מספר חשבון: 123459

חשיבות עשיית צדקה

בפרשה מובאת חשיבות מצוות הצדקה, התנא באבות מחלק לרמות בעשיית הצדקה. ארבע מדות בנותני צדקה. הרוצה שיתן ולא יתנו אחרים, עינו רעה בשל אחרים. יתנו אחרים והוא לא יתן, עינו רעה בשל. יתן ויתנו אחרים, חסיד. לא יתן ולא יתנו אחרים, רשע:

רע"ב

ארבע מדות בנותני צדקה - כלומר בנתינת הצדקה. ולא בנותני צדקה ממש דהא איכא בהו מי שאינו נותן. וכן בסמוך בהולכי לבית המדרש היינו בהליכת בית המדרש: עינו רעה בשל אחרים - דידוע שהצדקה מעשרת ואינו רוצה שאחרים יתעשרו. פירוש אחר: יש מי שחס על ממון קרוביו יותר מעל ממון. ואע"פ שהוא נותן אינו רוצה שקרוביו יתנו שלא יאבדו את ממונם. ועינו רעה בשל אחרים דומיא דעינו רעה בשל דבסיפא:

מעשה אבות

ארבע מדות בנותני צדקה - ישנן ארבע מידות בכוונת נותני צדקה. אמנם רע"ב פירש, שאי אפשר לומר בנותני צדקה ממש, שהרי המשנה עוסקת גם באדם הרוצה שלא יתן ולא יתנו אחרים, שאינו נותן צדקה בפועל. ואולם לפי הסברנו שאין המסכת דנה ברשע כפשוטו, אלא במילי דחסידותא, יש לומר כי כל הארבעה נותני צדקה, והחילוק ביניהם הוא רק בכוונה. ויש לדייק כך מפתחת המשנה בלשון הרוצה, משמע שהמשנה דנה ברצונותיו של הנותן בלבד, לפי שבאופן מעשי כל המנויים במשנה נותנים צדקה בפועל.

הרוצה שיתן ולא יתנו אחרים עינו רעה בשל אחרים - הרוצה שהוא לבדו יתן צדקה ולא יתנו אחרים לצדקה, עינו רעה בשל אחרים, שהרי ידוע שהנותן צדקה נכסיו מתברכים, והוא נותן כדי שיתברכו נכסיו, אך אינו מעוניין שאחרים יתנו, כדי שלא יתברכו נכסיהם.

יתנו אחרים והוא לא יתן עינו רעה בשל - הרוצה שיתנו אחרים לצדקה והוא לא יתן, אע"פ שידוע שאם יתן צדקה יתברכו נכסיו, הרי שעינו רעה בשל, שבשביל חששו ממיעוט מעותיו באותה שעה מתוך קמצנותו, אינו נותן צדקה.

ואמנם אמרו בתלמוד (בבא בתרא ט, א): "גדול המעשה יותר מן העושה, שנאמר (ישעיה לב) 'זהיה מעשה הצדקה שלום ועבודת הצדקה השקט ובטח עד עולם'". וברש"י פירש: 'מעשה הצדקה - טורח המעשים את חבריהם (הגורמים לחבריהם לתת צדקה), מדלא כתיב והיתה הצדקה שלום'. ובודאי שזוהי מעלה חשובה, ומדוע המשנה מעירה שאינה מעלה טובה? ואולם כבר הזכרנו כי המשנה עוסקת ברצונו של הנותן ולא במעשיו, ולפיכך מעירה המשנה כי 'עינו רעה בשל'.

יתן ויתנו אחרים חסיד - הרוצה לתת לצדקה ורוצה שגם אחרים יתנו, הרי הוא חסיד, לפי שמתנהג לפנים משורת הדין, ועליו אומר הכתוב (ישעיה לב, ח): 'זנדיב נדיבות יעץ, והוא על נדיבות יקום', זה היועץ לעצמו לנדב וגם מעורר את האחרים לתת.

לא יתן ולא יתנו אחרים רשע - מי שאינו רוצה לתת צדקה ואינו רוצה שיתנו אחרים, הרי הוא רשע, ולפי הסברנו מדובר באדם הנותן צדקה בפועל, אך עושה זאת בעל כורחו, ולפיכך נחשב הוא לרשע לפי אמות המידה של מילי דחסידותא.

ובמדרש דוד (על מסכת אבות לנכדו של הרמב"ם) כתב: "וממאמר החכמים, שהצדקה דומה לשלושה דברים: יש צדקה שהיא חשובה כזהב, ויש צדקה שהיא נחשבת ככסף, ויש הנחשבת כנחושת.

הצדקה החשובה כזהב היא הצדקה אשר יעשנה האדם בסתר, כשהוא משכיל אל דל ומהנהו בדרך כבוד... וסימן לדבר זהב ראשי תיבות זה הנותן בריא.

והצדקה הדומה לכסף, היא הצדקה שאינה תפארת לעושיה, שכן הוא נותנה בחלوتו, או בשעת סכנה מתוך פחד ויאוש, כסף ראשי תיבות: כשרואה סכנה פותח.

והצדקה הדומה לנחושת, היא כשאדם לא חנן דל מימיו, וידו קפוצה תמיד מכילות וצרות עין, ולבסוף כשהוא מרגיש שהקץ הולך ומתקרב, ועוד מעט יעזוב לאחרים חילו, אז הוא מצווה לאנשי ביתו על מעשי צדקה בממונו. נחושת ראשי תיבות: נאום חולה שאמר תנו".

עשיית צדקה וחסד מלבד היותה מצווה יסודית, היא מועילה לנותן אף יותר מלמקבל, וכדברי נעמי לרות: 'עם מי עשית היום?' ומכאן למדו שיותר ממה שעושה בעל הבית עם העני, עושה העני עם בעל הבית.

וכן דרשו (בספרי) את הכתוב (דברים יד) "עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה". (הובא בתוספות תענית ט, א ד"ה 'עשר תעשר'):

"היוצא השדה שנה שנה. כלומר, אם לא תעשר שדך כהוגן לא יהיה לך אלא היוצא מן השדה. כלומר, לא יעשה שדך אלא כפי מעשרות שהיו קודם לכן דהיינו היוצא מן השדה. כלומר, מה שהיית רגיל להוציא למעשר מן השדה. ומעשה באדם אחד שהיה עשיר והיה לו שדה שעשתה אלף כור והיה אותו עשיר נוטל ק' כורין למעשר ומפריש כל שנה ושנה, וכן עשה כל ימיו. כשחלה למות קרא לבנו ואמר לו: בני, דע ששדה זו שאני מוריש לך עושה בכל שנה ושנה אלף כורין, הזהר שתפריש מאה כורין כאשר עשיתי.

ומת אותו האיש ועמד הבן במקומו ועשה השדה אלף כורין כאשר היה עושה בחיי האב והפריש ממנה מאה כורין. בשנה שניה נסתכל וראה הבן שמעשר היה דבר גדול ואמר שלא יפריש. לשנה אחרת נתמעט השדה ולא עשה כי אם מאה כורין, נצטער עליו, ושמעו קרוביו שכך מיעט ולא הפריש מעשר, באו כולם אצלו מלובשים לבנים ושמחים.

אמר להם: כמדומה לי שאתם שמחים בקלקלתי. אמרו לו: נצטער עליך כי גרמת לך כל הרעה הזאת, ומפני מה לא הפרשת מעשר כראוי היטב? בא וראה, כי מתחלה כשבא השדה לידך היית בעל הבית והקב"ה כהן, שהיה המעשר חלקו ליתן לעניים, ועכשיו שלא הפרשת חלקו לו, היה הקב"ה בעל הבית ואתה כהן, שאין שדך עושה מה שהיה עושה מתחלה אלף כורין והפריש לך מאה כורין. והיינו דכתיב (במדבר ה'): 'ואיש את קדשיו לו יהיו' כלומר, כשאינו מפריש כהוגן לא יהיה לו אלא הקדשים כלומר המעשר ועל זה אמרו חכמים המעכב מעשרותיו לסוף בא שלא יהיה לו אלא אחד מעשר".

הלכות חודש אלול

א. ארבעים יום שמראש חודש אלול עד יום הכיפורים מסוגלים לתשובה יותר מכל ימות השנה כי הם ימי רחמים וימי רצון. ואף על פי שבכל השנה הקב"ה מקבל את בניו בתשובה, מכל מקום ימים אלו מובחרים יותר, כי בראש חודש אלול עלה משה אל הר סיני לקבל לוחות שניות, וקבלת הלוחות היא אות והוכחה לכך כי ה' קיבל את תשובת ישראל ומחל להם על חטא העגל ושבירת הלוחות הראשונות. ונשתתה משה בהר ארבעים יום שבהם התפלל לה' שישלח לעם ישראל. וביום הכיפורים אמר לו ה': "סלחתי כדברך" ונתן לו את הלוחות השניות, ומאז נקבעו ימים אלו כימי רצון, ונקבע יום י' בתשרי כיום סליחה ומחילה לישראל.

ב. האר"י ז"ל כתב על הפסוק "ואשר לא צדה והא-להים אנה לידו ושמתי לך", ר"ת אלול, לומר כי חודש זה הוא עת רצון לקבל תשובה על החטאים שעשה בכל השנה, ורמז יש בפסוק שגם על השגגות צריך האדם לחזור בתשובה בחודש זה, כיוון שאדם נכשל בחטא בשוגג בגלל חטאים אחרים שעשה במזיד.

ג. דורשי רשומות אמרו: "ומל ה' אלהיך את לבבך ואת לבב זרעך" ר"ת אלול. (תשובה), וכן "אני לדודי ודודי לי", ר"ת אלול (תפילה), וכן "איש לרעהו ומתנות לאביונים", ר"ת אלול (צדקה). רמז ל"תשובה תפילה וצדקה" שצריכים להרחבות בהם בחודש זה.

ד. "וידעת היום והשיבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים" מוסבר בזהר הקדוש, אם "ידעת היום" דהינו שתלמד תורה ותדע את הקב"ה, אז "והשיבות אל לבבך" תוכל לשוב בתשובה באמת.

ה. נהגו הספרדים להתחיל בסליחות מב' אלול עד יום הכיפורים. ואשכנזים מתחילים לפני ראש השנה. בשעת אמירת הסליחות יש מהספרדים שנוהגים לתקוע תשר"ת בעת אמירת י"ג מידות. ויש נוהגים לתקוע בקדיש לפני "תענו ותערתו" ויש שאין תוקעים כלל. האשכנזים נהגו לתקוע בשופר מר"ח אלול עד יום הכיפורים ותוקעים אחרי תפילת שחרית. ולכל הדעות אין תוקעים בערב ראש השנה.

ו. תוקעים בשופר בחודש זה כדי לעורר את העם לתשובה, כי כן הוא טבע השופר לעורר ולהחריד, כמו שנאמר: "אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו" (עמוס ג, ו). ותוקעים גם כדי לערבב השטן. טעם נוסף לתקיעות הוא שבר"ח אלול עלה משה לקבל לוחות אחרונות והעבירו שופר במחנה לאמר: "משה עלה להר". כל זה כדי שבני ישראל לא יטעו שוב במספר הימים כמו שטעו בתחילה ועשו עגל. והקב"ה נתעלה באותו שופר שנאמר: "עלה אילקים בתרועה".

למעוניינים להשתתף בהוצאת עלון זה נא לפנות לדוד: 0537788483

עלון זה מוקדש:

לרפואת: אברהם ולאה ציטרון הי"ד. הי"ה יצחק שושן הי"ד. שרה בת שמחה הי"ד. מרים יהודה הי"ד. ציפורה ויהושע לוי הי"ד. ביבה אלימלך הי"ד. ישי הלוי הי"ד. עור בן עישה הי"ד. תיקוה בת עזיזה הי"ד. אלגרה בת ג'אן הי"ד. מול בת עטלה הי"ד. אברהם בן רחל הי"ד. הראל בן אביגיל הי"ד. אילנה בת סליחה הי"ד. ישי ורחל לוי הי"ד. חנה בת זוהרה הי"ד. סימנטוב משה יהודה הי"ד. מיטל מוריה אדרי הי"ד. להחיות נעדרים צה"ל ושבויו ובהם: אורון שאול, גיא חבר, רון ארד, זכריה באומל, יהודה כץ, צבי פלדמן, יהונתן פולארד הי"ד. לעילוי נשמות הנערים: אייל יפרח הי"ד, גיל-עד שעאר הי"ד, נפתלי יעקב פרנקל הי"ד. ולע"נ חללי מבצע צוק איתן הי"ד. לעילוי נשמות: הגרעין יוסף וציקל. הגרעין אליהו וציקל. רבי מסעוד מלול וצ"ל. הרב שלמה צורף וצ"ל. רבי יעקב שושן וצ"ל. יונה ונה וצ"ל. ברכה סופר וצ"ל. יצחק עמדה וצ"ל. נדב נחום וצ"ל. נסים כהן וצ"ל. ספר מנחם וצ"ל. נחיה שמעון בת חזאת וצ"ל. מנחה לוי וצ"ל. אסתר בת תרדא וצ"ל. אסתר דוד וצ"ל. ונה יצחק וצ"ל. דינה פונדק וצ"ל. הרב אברהם צוקרמן וצ"ל. מרדכי ומשה בני לאה מזרחי וצ"ל. אליזה בת פריחה וצ"ל. תירצה ויגדון וצ"ל. ישראל אברהם נתן וצ"ל. אסתר בת זוהרה וצ"ל. אסתר וענבר נחום וצ"ל. ישראל בן שושנה וצ"ל. יצחק בן מול מזרחי וצ"ל. רובי בן שלום צעדי וצ"ל. מרים וענת וצ"ל. עזיזה עמנו וצ"ל. יצחק ועמרם אטאס וצ"ל. נסים בן ונה וצ"ל. יצחק ולאה אסטרוב וצ"ל. חת יעקב וצ"ל. חיה רחל לוי וצ"ל. אליזה טיש וצ"ל. נעמה בת מנחה וצ"ל. יצחק ושמונה אלול וצ"ל. ראובן אלון בן נחיה וצ"ל. סליקה שושן וצ"ל. לאויה מדר וצ"ל. זוהרה בת ונה וצ"ל. עליזה כהן וצ"ל. ר' חיים אהנתנה וצ"ל. לוי יצחק אמרדי וצ"ל. ארי אורן מועלים וצ"ל. ישראל בן נחיה וצ"ל. דוד חגיבי וצ"ל. חד נחסברג וצ"ל. יואל דללי וצ"ל. עמנו דמרי וצ"ל. רבי חד הכהן וצ"ל. יצחק וצ"ל. יצחק וצ"ל. עישה דין וצ"ל. חותי אגול וצ"ל. ולע"נ הנספים בשואה ובהם: אלכסנדר שנדור, שושנה רוזה, רפאל פריצ, וציציליה צילה לבית משפחת ציטרון הי"ד.

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה